

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Impedimentis Matrimonii, Usu Et Divortio

Bosco, Jean a

Lovanii, 1685

Concl. VIII. Innocens non tenetur, per se loquendo, pertinacem in adulterio dimittere; neq[ue] resipiscentem ad suam pristinam amicitiam revocare.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73448](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73448)

disp. 8. sed eas prætereo; quia magis spectant ad Iuristas, quam Theologos.

285.
Etiam in
pœnis sit
compensatio
delictorum,
per l. 40.
ff. Solut.
Matr.

Tantum dico: etiam in his fieri compensationem delictorum, veluti in pœna seu quasi pœna separationis tori & habitationis; ut colligitur ex l. Viro atque uxore, ff. Solutio Matr. ibi: Viro atque uxore mores invicem accusantibus, causam repudiij dedisse utrumque pronuntiatum est: id ita accipi debet, ut eâ lege, quam ambo contempserint, neuter vindicetur: paria enim delicta mutuâ compensatione dissolvuntur. Ubi Gloss. verb. Accusantibus, explicat, dicens: Objicientibus in civili causa, ut in donatione propter nuptias, & dote repetitis, si uterque se teneatur ob delictum alterius.

Excipitur
pœna mor-
tis.
l. 1. Cod.
Ad leg.
&c.

Secus sentiendum de pœna criminali mortis adulteræ constituta, de qua loquitur l. 1. Cod. Ad leg. Iul. de Adult. dicens: Publico iudicio non habere mulieres adulterij accusationem, quamvis de Matrimonio suo violato queri velint, lex Iulia declarat: quæ cum masculis iure mariti accusandi facultatem detulisset, non idem fœminis privilegium detulit.

286.
Ratio ex
Aversa.

Ratio ergo est: Quia (ut verbis Aversæ sup. §. Octavo) cum leges statuunt quidem mutuam incursum pœnarum civilium, tam ex parte mariti adulteri, quam uxoris adulteræ, consequenter fit, ut dum ambo criminis rei sunt, compensentur hæ pœnæ inter se, & hæc compensatione deleantur. Sed cum pœnam criminalem statuunt specialiter contra uxorem adulteram, & non pariter contra virum adulterum; poterit adhuc vir, quamvis adulter, exigere pœnam illam contra uxorem adulteram, nec mutuâ compensatione impeditur. Itaque licet poterit in conscientia uxorem accusare, & ad pœnam legis poscere. Nec poterit uxor exceptione similis adulterij, à marito commissi, se tueri; eaque non obstante, debet à Iudice condemnari; quia quoad hoc delicta non compensantur. Sic ille.

Si autem à me queritur: nunquid innocens tenetur pertinacem in adulterio dimittere, aut resipiscentem ad suam pristinam amicitiam revocare? Responso erit

CONCLUSIO VIII.

Innocens non tenetur, per se loquendo, pertinacem in adulterio dimittere; neque resipiscentem ad suam pristinam amicitiam revocare.

287.
Ultima pars
Conclus. non
si mulier dimissa
egerit penitentiam,
& voluerit ad
virum suum reverti,
debet, sed non sapè,
recipere penitentem.
Ita Concil. Arelatense,
aliàs Aurelianense.
Nam intelligi debet,
cum Gloss. ibi verb.
Debet, ab Omnibus
recepta, de debito
honestatis,
& non necessitatis;
quia etiam post
penitentiam posset
eam accusare de
adulterio, 33. q. 2.
Admonere,
ibi: Nam si verum
(quod absit) fuisset,
sicut ille
Bosco de Matrim. Pars II.

Ultima pars hujus Conclusionis est certa, non obstante cap. 3. de Adult. ibi: Quod virum suum revereri, debet, sed non sapè, recipere penitentem. Ita Concil. Arelatense, aliàs Aurelianense. Nam intelligi debet, cum Gloss. ibi verb. Debet, ab Omnibus recepta, de debito honestatis, & non necessitatis; quia etiam post penitentiam posset eam accusare de adulterio, 33. q. 2. Admonere, ibi: Nam si verum (quod absit) fuisset, sicut ille

adulter mentitus est, post septem annos, penitentiam peractâ, dimittere eam per approbatam causam poterat, si voluisset. Ita Stephanus Papa V. Haustulpho, qui uxorem suam interfecerat, & post mortem ejus de adulterio eam accusabat.

Ubi Gloss. verb. Penitentia, inquit: Arg. Post penitentiam potest quis accusari de crimine illo Nam per penitentiam non desinit quis esse nocens, ff. de Adulterio, Edil. edict. Quis sit fugitivus: Imò etiam post Baptisma potest de hoc accusari, ut extra de Divort. Gaudemus, in fine. Ratio autem est: quia per penitentiam non tollitur injuria facta homini, ut patet in alijs criminibus, quæ publicè puniuntur, quamvis delinquens coram Deo peniteat, & ab hominibus veniam petat.

Quod probè sciens Gloss. d. cap. Gaudemus, verb. Poterit objicere, sic ait: Sed illud queritur; qualiter posset ei objicere fornicationem ante Baptisma commissam, cum omne peccatum, & sequela peccati in Baptismo deleatur? Dicás; quod omne crimen tollitur in Baptismo quoad Deum, & quoad cumq; & qualitercumq; contraxit ante, vel adulterando seu fornicando: sed quatenus illa fornicatio respiciebat virum, non tollitur in Baptismo; quia illud crimen non tam virum, quam uxorem commulcat. Et sic jus, quod competeat viro ex sola fornicatione, remanet ei salvum, & sic potest excipere contra eam.

Sic etiam per penitentiam tollitur crimen, quod mulier contraxit fornicando, quoad Deum; & tamen post quamcumq; penitentiam potest maritus illam accusare, 33. q. 2. Admonere. Nec eam etiam recipere compellitur post penitentiam, sup. de Convers. conjug. Gaudemus. Iniquum enim esset, quod Baptismus tolleret beneficium alicui competens. Sicut in libertate: delictum enim, quod commisit quis in se, per libertatem tollitur: sed delictum, quod commisit in alium, non tollitur, ff. de His qui not. infam. l. pen. & l. Athletas, §. Pomponius.

Ex his patet, quomodo intelligendus D. Aug. de Adult. conjug. lib. 2. cap. 6. (& refertur cap. Quomodo autem, 32. q. 1.) quando ait: Nunc autem postquam Christus ait adultera: Nec ego te comedeinabo: vade, deinceps noli peccare, quis non intelligat, debere maritum ignoscere, quod videt ignovisse Dominum amborum? Nec jam se debere adulteram dicere, cujus penitentis crimen divina credit miseracione deletum?

Planè deletum est; sed coram Deo; & ideo coram Deo non debet dici adultera; & honestum est atque decens, per se loquendo, ut maritus ei ignoscat; sed & charitas obligat, ut odium animi deponat, & communia signa benevolentiae ostendat, secus ut remittat pœnas, alioqui debitas in foro externo, & in foro conscientie.

Nec obstat cap. Ex literis, de Divort. ubi compellitur vir ad uxorem adulteram resipiscentem admittendam; quia loquitur de viro, qui & ipse lapsus fuerat in adulterium, de quo egimus precedenti Conclusioni: hic autem agitur de viro innocente, tali permanente.

De quo utique scriptum est apud D. Tho. 4. s. Tho. dist. 35. q. un. a. 6. ad 2. Quod penitentia u. oris mas,

A a a a a

debet

debet inducere virum, ut uxorem fornicantem non accuset, aut dimittat: sed tamen non potest ad hoc cogi, nec potest per penitentiam uxor eum ab accusatione repellere; quia cessante culpa, & quantum ad actum, & quantum ad maculam, adhuc manet aliquid de reatu: & cessante etiam reatu quoad Deum, adhuc manet reatus quoad penam, humano iudicio inferendam; quia homo non videt cor, sicut Deus.

291.
Quid si vir
jurasset
uxori, se
eam non ac-
cusaturam.
Cap. 25.
de iurejur.

Quid ergo, inquis, si vir iuraverit uxori, se eam minimè accusaturam de adulterio futuro? Respondeat Innoc. III. cap. Què admodum, de Iur- jur. in fine: Illud autem iuramentum est proculdubio temerarium, si vir iuret uxori, quod eam super nullo crimine accusabit: quia si mulier fieret infidelis, & nollet cohabitare viro absque contumelia Creatoris, vel ut illum pertraheret ad infidelitatis errorem: tunc incunctanter deberet illam impetere apud iudicem suum, ut eam, nisi penitus respiceret, omnino dimitteret, secundum Canonicas sanctiones. Quod si expresse iurasset, quod eam super adulterio non impeteret, essetne servandum huiusmodi iuramentum? Cum Scriptura testetur, quod patronus est turpitudinis, qui celat crimen uxoris: & secundum regulam Evangelij, si primò & secundò correpta respicere nollet, dicendum esset Ecclesia, ut tanquam ethnica & publicana deinde vitaretur: ne per hoc libera praberetur ei peccandi facultas, propter impunitatem peccati.

Non possit
accusare;
secus denun-
tiare.

Sed nunquid vir non potest dimittere uxori peccanti non solum septies, sed etiam usque septuagesies septies, secundum Evangelicam veritatem? Tuius ergo in hoc casu videtur, ut propter iusjurandi religionem, vir accusare desistat uxorem ad divortium celebrandum, quamquam denunciare eam possit ad penitentiam peragendam.

292.
Qua ratio
disparitatis.

At quæ ratio disparitatis? Consule Glossam ibi verb. Desistat, & dicet tibi: Et ita pactum & iuramentum valet, quatenus tangit rem familiarem, non in eo, quod publicam. Ergo non valet illud iuramentum, quoad accusationem criminalem; interest enim Reipublicæ, delicta puniri; adeoque agitur hic de iuris publici renuntiatione, quæ non competit homini privato; secus quoad civilem ad divortium, & dotem petenda; in quo casu solum agitur de renuntiatione iuris privati, ac injuria & lucro ipsius viri, Constat autem, quod unusquisque possit injuriam sibi factam condonare, secluso scandalo, & alijs inconvenientijs.

293.
Vir potest
uxorem pœ-
nitentem sibi
reconciliare,
etiam sapius.

Hinc nemo dubitare debet, virum uxorem pœnitentem & respicientem posse sibi reconciliare, ad torum & cohabitationem eam admittendo; non solum semel, sed etiam sæpè; quidquid dicere videatur c. 3. de Adul. in principio. Conclus. citatum, ibi: Sed non sæpè recipere pœnitentem. Audi Gloss. verb. Sæpè: Imò, inquit, videtur, quod non solum semel, sed septuagesies septies, de Penit. dist. 3. Adhuc instant, sup. de Iurejur. Quemadmodum, ad finem. Quare ergo dicit: Sed non sæpè? Dico, quod si mulier delinquat sapius, maritus semper potest ei parcere, si vult, & eam post pœnitentiam recipere, secundum Evangelicam doctrinam; sed Ecclesia non intercedet pro ea, ex quo aliquoties ei pepercit: & dicit hic: Non sæpè, ne Ecclesia videatur ei dare licentiam pec-

Explicatur
c. 3. de Adul.

candi: & ad terrorem dicitur etiam hoc.

Aliter explicat id Sotus 4. dist. 36. qu. un. a. 2. conclus. 1. dicens: Si adultera, ad cor rediens, pœnitentiâ ducta emendetur, potest illam vir retinere; imò sæpè id consilium est. Enimverò cum pœna illa divortij ob culpam fornicationis sit posita, postquam culpa per emendationem fuerit deleta, potest vir juri suo renuntiare, & uxori pœnam illam condonare. Quocirca Aug. ad Pollentium lib. 2. c. 6. Quod autem tibi durum videtur, ut post adulterium reconcilietur conjugum, si fides adsit, non erit durum. Et cap. 9. Non erit turpis, neque difficilis, etiam post perpetrata, atque purgata adulteria, reconciliatio conjugum.

Quod autem hoc sæpè sit consilium, inde patet; quod mulier emendata, cum se mariti præsidio viderit destitutam, periculum subibit, ne per inopiam oppressa, turpem procuret quæstum. Verum est tamen, Greg. in lib. qui Pastof inscribitur, rem fuisse moderatum: debet enim, inquit, maritus recipere peccatricem, quæ pœnitentiam egit, sed non sæpè: nam sæpè relapsa spem emendationis admittit. Ita Sotus.

Nec id adversatur (inquit Sanchez sup. disp. 295. 13. n. 3.) consilio Evangelico, quod non intelligitur de pœna externa delicto debita, qualis est divortium, quando spes veniæ ansam præbet in delicto persistendi, & correctionis spes cessat. Sic ille. De quo ergo? De odio interno animi deponendo, ut sup. adhuc insinuavimus. Et proculdubio hoc odium debet deponere, tametsi adultera perseveret in suo peccato; & idem est de adultero.

Sed nunquid vir innocens tenetur talem adulteram dimittere, aut mulier innocens talem adulterum? Hæc est præcipua difficultas hujus Conclusionis. Atque in primis, quod attinet ad virum innocentem, scriptum est cap. 3. de Adul. Si vir sciens uxorem suam deliquisse, qua non egerit penitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit, & ejus peccati particeps. Et Auctor Oper. imperf. Homil. 32. sup. Matth. c. 19. ait (refertur 32. q. 1. c. 1.) Sicut crudelis est & iniquus, qui castam dimittit: sic fatuus est & injustus, qui retinet meretricem. Nam patronus turpitudinis eius est, qui crimen celat uxoris.

Similiter loquuntur alij Sancti Patres, juxta illud Proverb. 18. n. 22. Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum, qui autem tenet adulteram, stultus est & impius.

Porro Gloss. d. cap. Sicut crudelis, verb. Patronus, inquit: Hoc intelligo, cum ipsa non vult agere penitentiam, ut extra de Adul. Si vir. Item hoc intellige, cum notorium est uxoris adulterium: nec jam ignorantiam suam obumbrare potest maritus, Cod. de Adul. Sine metu Tunc enim leno præsumitur, & de lenocinio accusatur Non tamen tenetur hoc casu dimittere eam, sed denunciare debet ejus crimen ad penitentiam; sive occultum sit, sive notorium ejus crimen, dum tamen probare possit. Et nota, quod in omnibus istis cap. non dicitur, quod eam debeat expellere, vel debitum denegare: sed, sicut dixi, denunciabit Ecclesia crimen ejus, & ager

294.
Alia exposi-
tio ex Soto.

Sæpè est
consilium,
mulierem
pœnitentem
reconciliare.

295.
Eam sapius
relapsam
ejus, non
respiciat
consilio E-
vangelico.
Sanchez.

An tenetur
eam dimi-
tere, qua
perseverat
in peccato?
Pars affir-
mari proba-
tur ex iure.

296.
ss. paribus
& Scrip-
Proverb. 18

ad

ad hoc, ut illa pœniteat: vel agat, si vult, ad separationem tori.

297. Si vult, inquam: ergo, secundum hanc Gloss. ex illis textibus non convincitur absoluta obligatio expellendi, per se loquendo, ut habet nostra Conclusio, quam docet Sanchez sup. n. 6. dicens: Si solum adulterij rationem attendamus, nullum extat præceptum divertendi ab uxore adultera pertinaci, & quantumcumque publica. Constat, inquit, quia Matth. 5. & 19. ubi Christus Servator noster explicuit, divortium esse licitum ratione adulterij, non id præcepit; sed tamquam licitum permisit, ut constat ex contextu, & docet D. Aug. lib. 1. de serm. Domini in monte, c. 27. & seq. & refertur 28. q. 1. c. 5. Idololatria, quam sequuntur infideles, & qualibet noxia superstitio, fornicatio est: Dominus autem permisit causâ fornicationis uxorem dimitti. Sed quia permisit, non iussit.

Ratio. Et ratio est: quoniam divortium est pœna adulterij; ac proinde vir innocens eam pœnam subire minimè tenebitur. Adde: divortium esse inductum in favorem innocentis, & supplicium adulterij, ob injuriam innocentem illatam; atque adeo jus proprium viri est, posse divertere. Potest ergo jure suo cedens condonare injuriam. Sic ille.

298. Sed & Reg. 61. de Reg. juris in 6. dicit: Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum. Eademque sententia est l. 6. Cod. de LL. Quod favore quorundam constitutum est, quibusdam casibus ad læsionem eorum nolumus inventum videri. Jam autem sæpius fieri potest; imò per se natum est fieri, ut ex divortio vir non modicum patiatur dispendium, & haud parvam incurrat læsionem, ut patebit ex dicendis. Ergo non est verisimile, vel Deum, vel Ecclesiam voluisse obligare innocentem virum, per se loquendo, ad celebrandum divortium, quamvis id ei permiserit; quia fieri potest, ut male qualibet incommoda sustinere, quam adulteræ, maximè pertinaci, cohabitare.

299. Interim aliquando esse obligationem, si non juris positivi, saltem juris naturalis, videtur satis probari ex juribus sup. allegatis. Eamque tradit Doct. Angel. 4. dist. 35. a. 2. corp. Dicendum, quod dimissio uxoris fornicantis introducta est ad corrigendum uxoris crimen per ralem pœnam: pœna autem corrigens non requiritur, ubi emendatio jam præcessit: & idè si mulier de peccato pœniteat, vir non tenetur eam dimittere: si autem non pœniteat, tenetur, ne peccato ejus consentire videatur, dum correctionem debitam non apponit.

300. Consonat Doct. Seraph. ead. dist. a. 1. q. 2. corp. Dicendum, quod fornicans conjux, aut fornicatur in occulto, aut in manifesto. Si in occulto, sic non potest dimittere eam; quia non potest probare, & non est nostrum de occultis judicare. Si in manifesto, aut perseverat in malitia, aut convertitur ad pœnitentiam. Si perseverat in malitia, sic quia scandalizatur, & quia vir tenetur uxorem corrigere, juxta mandatum Evangelicum, tenetur eam dimittere. Si autem pœnitet, & se corrigit, non tenetur; & in 1. casu loquuntur auctoritates Sanctorum & Canonum.

Bosco de Matrim. Pars II.

Vnde iter. Si vir scit uxorem deliquisse, & mulier permanferit in fornicatione, & vivit cum ea, vir particeps est peccati ejus.

Tenetur ergo vir uxorem corrigere; idè & fornicantem dimittere, & ratione hujus ad tempus continere; nec amittit jus in uxorem, ut patebit. Et quamvis debeat dimittere injuriam, debet tamen corrigere culpam. Et sic concedenda sunt rationes. Quia non tenetur simpliciter dimittere, sed in casu: nec tunc ad omne tempus, sed ad aliquod, pro eo, quod non tenetur perpetualiter continere: sed quemadmodum uxore infirmante corporaliter, tenetur continere ad tempus; ita uxore infirmante spiritualiter, ad ejus correptionem tenetur ad tempus eam repellere; quoniam quamvis possit culpam indulgere, debet tamen corrigere. Hac enim simul à Domino præcepta sunt cuilibet; scilicet, ut proximo suo unusquisque parcat. Iterum, quod parcendo corripiat. Et hac duo simul tanguntur Matt. 18.

Itaque D. Tho. & D. Bonaventura, Alijque plures apud Sanchez sup. n. 9. hanc obligationem tribuunt præcepto correctionis fraternæ, & scandali vitandi. Verum ipsis non consentit Sanchez, negans n. 8. præceptum correctionis fraternæ. Ducitur: quoniam huic præcepto satisfacit, uxorem admonens, & pœnis inferni illi propositis, eam deterrens, parcèque puniens modo sibi permisso.

Quod si hæc (inquit) non sufficiant, nulla superest, moraliter loquendo, spes emendæ: imò creditur fore, ut dimissa à viro liberius vacet libidini, deteriorque efficiatur. Si autem in aliquo raro eventu spes aliqua emendæ, uxore expulsâ, superfit, præcepta charitatis (quale est correctionis fraternæ) non adeo metaphysicâ & exactâ scrutatione, & tam scrupulose accipienda sunt; sed satis est, ut id præceptum minimè obligare sentiamus, si moraliter desit spes emendationis. Nec cogendus est vir, casus metaphysicos indagare.

Præterea: quia non cum tanto detrimento præcepta charitatis obligant, quale vir patetur, si uxorem adulteram dōmo expelleret, eive debitum negaret. Quia, moraliter loquendo, stimulis carnis agitabitur, quibus resistere difficillimum sibi erit: mulierque efferabitur, ac volenti viro, eam ad se revocare renitetur; ac destituetur obsequijs uxoris, quæ maximo sibi emolumento sunt, ut custodia domus, educationi filiorum, ac ministerijs domesticis attendat.

Præterea, si uxor Judicem adeat restitutionem petens, eam obtinebit. Quod si vir adulterium velit probare, quod divortium celebretur, magnis sumptibus indigebit, longaque temporis morâ, ad tres sententias conformes expectandas, quæ in causis Ecclesiasticis desiderantur. Nec modicâ infamie notâ, adulterio uxoris in judicium deducto, maritus ipse inuretur.

Deinde: quia ubi uxor viro sciente, ita fronte perficatâ in adulterio pervicax est, ut dictis medijs adhibitis retrahi nequeat; virum despiciat, ardentiusque amasium deamat; ac proinde, tantum abest, ut expulsionem à viri consortio tristitiâ affecta in se redeat: quin potius triumphabit,

A a a a 2

301. Ambo tribuunt obligationem præcepto correctionis fraternæ, & scandali vitandi. Sanchez negat præceptum correctionis.

302. Secundò.

Tertiò probatio.

303. Probat 4.

Non convincitur absoluta obligatio, per se loquendo.

Probat Sanchez ex Matth. 5. & 19.

S. Aug.

Ratio.

Probat ex jure. Reg. 61. in 6. l. 6. Cod. de LL.

Aliquando est obligatio juris naturalis, ex D. Thoma.

Et D. Bonav.

phabit, liberioremque vitam, ut veneri yacet, libentissimè amplectetur; & si moraliter, prout res evenire solent, loquamur, expulsio hæc sine per correctionem intento, qui est correctio vitæ, & respicientia à vitijs, frustrabitur. Quòd si in casu rarissimo contrarium speretur, res morales, ac de moribus instituendis præcepta tradita non casus metaphysicos, & præter communem spem, sed in plurimum contingentes, respiciunt; l. Nam ad ea, ff. de Leg.

ultima probatio.

Tandem; quia negari non potest, acerbissimum esse medium, expellere uxorem: atque ita nequaquam credendum est, præceptum correctionis fraternæ, quod suave est, nec adeò exactè obligat, in hoc eventu constringere. Hucusque Sanchez.

304. Quid sentiat Auctor.

Numquid audiendus? Dico ego: aliquando pergratum medium esse viro, expellere uxorem adulteram; quando videlicet ad nihil utilis est, nisi ad peccandum, ad dissipandum bona viri sui, & prolem pessimè educandam; ita ut vir mallet quæcumque mala pati, quam cum ea habitare. Atque adeò omninò credendum est, præceptum correctionis fraternæ, quantumvis suave, in hoc eventu constringere; eo semper salvo, ut sit spes aliqua emendationis, sine qua non obligat dictum præceptum, & quam DD. sup. allegati supponunt.

Si est spes emendationis, et si in casu rarissimo obligat d. præceptum.

An autem tam rara sit illa spes, & quasi metaphysica, alijs relinquo judicandum. Hoc ego sustineo: sive rara sit, sive rarissima, si reverà adsit, dictum præceptum obligare, ut bene notat Dicast. disp. 10. n. 56. ubi hæc scribit: Ideò autem diximus: Nisi forte in rarissimo casu; fieri enim potest aliquando, quòd dimissio sit apta ad emendationem, absque ullo alio periculo; vel etiam sit apta, ad vitandam prædictam suspicionem conniventis & tolerantis; neque marito sit valde incommoda uxoris dimissio, nec aliud medium facilè inveniatur, aut tentata alia non profuerint; in quo casu non negaverim, neque negant Auctores nostræ sententiæ, illam posse dimitti, imò debere. Sic ille.

305. Opposui sum earet solido fundamentum.

Sed reverà Sanchez, qui est unus ex illis Auctoribus, videtur id negare, ut patet ex ejus verbis sup. relatis: verum absque solido fundamento; neque enim lex illa, quam adducit, loquitur de legibus naturalibus aut divinis, sed positivis humanis tantum, ut constat ex l. 1. d. tit. ubi definitur lex: *Commune præceptum, virorum prudentium consultum: delictorum, quæ sponte vel ignorantia contrahuntur, coercitio: communis Reip. sponsio.* Idemque patet ex toto illo titulo.

306. Rejurat probatio desumpta ex l. 5. ff. de LL.

Igitur ex d. l. Nam ad ea, haud bene probatur, præceptum divinum correctionis fraternæ non obligare in rarissimo casu. Et ratio disparitatis posset esse: quòd Legislator humanus nequeat omnes casus in particulari, maximè qui rarissimè accidunt, intellectu conspiciere; adeoque nec voluntate præcipere aut prohibere censetur. At verò Legislator Divinus infallibili perspicacitate ab æterno intuetur omnia futura, sive ea, quæ frequentè & facilè accidunt, seu ea,

quæ perrarè eveniunt; intuetur, inquam, secundum proprias & formales ac singulares cujusque rationes. Quidni ergo censetur præcipere & prohibere etiam ea, quæ perrarè eveniunt?

Igitur qui mandavit unicuique de proximo suo, id est, voluit unumquemque obligare ad correctionem proximi, quando est spes emendationis; obligat etiam in rarissimo casu, quem ab æterno eventurum cognovit. Nulla quippe apparet ratio, quare in tali casu nolisset obligare; cum in eo possit homo præceptum correctionis liberè obviare. Sic ego sentio, salvo meliori. Et ideò dico cum D. Tho. & D. Bonav. peccare contra præceptum fraternæ correctionis, qui retinet mulierem adulteram, quam posset commodè ejicere, cum spe emendationis. Quando autem hoc sit, ipse viderit, qui habet mulierem adulteram.

Atque serè attendat, num retinendo alios scandalizet, qui censent ipsum connivere & patrocinari uxoris adulterio. Et quidem Sanchez sup. n. 10. ait: Obligatio hæc dimittendæ uxoris, persistentis in adulterio, nascitur ex præcepto vitandi scandali, ne vir censetur connivens, & patrocinans uxoris adulterio. Quod fatentur ferè omnes Doctores.

Interim notat hic Auctor, & Alij ante, & post ipsum, rarè hoc præceptum obligare, imò rarissimè. Tum (inquit Sanchez sup. n. 25.) quia tot causæ exculant, ut vix contingere possit, aliquam ex ijs non subesse: tum etiam, quia rarissimè non satis scandalo cavendo consulatur alijs medijs adhibitis. Sic ille.

Explico verbis Averisæ sup. q. 23. sect. 5. §. 308. Rarè. Scandalum orietur, quando alij putabunt, maritum ipsum in uxoris adulteria consentire: & sic ex retentione uxoris adulteræ aliorum peccatorum occasio in populo præbetur. Sed hoc rarè continget. Tum, quia si delicta sint occulta, non aderit tale scandalum, sed potius ex dimissione evulgarentur in publicum; ex quo regulariter majus timeri posset scandalum. Tum, quia si delicta sint publica, si inde non inducatur pravum exemplum in alijs conjugatis; sed solum sinistra existimatio de conniventiæ viri, hic non obligabitur de rigore amovere à se hanc infamiam, nisi alia damna immincant. Tum etiam; quia facilè posset quis alià vià amovere scandalum, & hanc sinistram de se existimationem, manifestando se quidem vehementer execrari uxoris flagitia, sed alijs rationabilibus ex causis non eam expellere.

Tum demum; etiamsi reverà secuturum sit scandalum, & pravum exemplum, potest vir excusari ab obligatione dimittendi uxorem, ob alia damna vel detrimenta, quæ ex hac dimissione oriuntur: non enim tenetur cum notabili damno vel incommodo aliorum scandalum impedire; sicut nec correctionem proximi procurare. Utpote si ipse absque uxore incontinentiæ periculis exponatur; si domesticis ministerijs cum incommodo suo aut familiæ destituatur: si majorem licentiam & perdi-

Deus obligat in casu rarissimo.

307. Sanchez ad mittit præceptum vitandi scandali.

Rarissimè obligat secundum ipsum.

308. Explicatur ex Averisæ.

309. Non tenetur quis cum notabili damno impedire scandalum.

perditionem ipsius uxoris, ac minorem spem eius emendationis ex dimissione prævideat: si majorem infamiam & ignominiam sibi & uxori & familiæ inde incurrat: si tandem velit propriâ auctoritate dimittere, juxta sententiam id admittentem, & inde inimicitias, lites, & contentiones passurus sit: aut si velit in judicio divortij sententiam obtinere, & idem laborem & expensas sustinere debeat, seque fortasse apud seculum contemptibilem reddat, & familia. His omnibus ergo pensatis, raro occurret talis scandalus casus, in quo vir sub obligatione teneatur divortium facere. Hactenus Averla.

Addendum videtur (prosequitur idem Autor) obligari posse interdum virum ad hoc, ne uxor ipsa credat, eum in sua flagitia consentire, vel molestè non ferre; & idem liberius in ijs flagitijs perseveret. Quod quidem redit in præceptum correctionis fraternæ, & ad vitandum scandalum ac ruinam ejusdem uxoris. Et ad hoc præcipue sacri Canones respexisse videntur. Satis autem erit, si vir identidem comminetur uxori, eam expellere, nisi resipiscat, alijsque modis declaret suam aversionem & molestiam, quam patitur de ejus pravitate, & ob spem emendationis differre divortium; & ita his æquivalentibus, aut fortè plus juvantibus remedijs, ejus correctionem procurare. Sic ille.

Et Sanchez sup. n. 24. Id (inquit) monuerim, teneri virum in his eventibus, in quibus ab expulsionem uxoris pertinacis in adulterio excusatur, cavere scandalum alijs medijs. Addit: quòd si ea non sufficiant ad id sedandum, non erit scandalum activum, sed passivum: ac proinde non tribuetur culpæ viro, non expellenti. Sic ille. Post Alphonsum à Castro de Leg. poen. lib. 2. c. 4. §. VI igitur, & Alios, quos citat.

Hæc sunt verba Alphonfi: Nec solum potest, sed etiam repellere tenetur, saltem à toro, nisi fortè salutem animæ suæ, aut uxoris suæ prospicere intendat, aut uxorem suam correctam videntem, misericorditer cum illa agere, & illi parcere velit. Nam si uxorem retinendo, sperat illam utcumque emendandam, justè propter illius correctionem poterit illam apud se retinere; dummodò illos, qui uxoris adulterium noverant, admoneat, se uxorem suam apud se retinere, non ut illius crimen foveat; sed potius, ut illam corrigat, & à crimine avocet, quod Deo adjutore se facturum sperat. Quà admonitione factâ, si illi nihilominus scandalizantur, non tenetur ad illorum scandalum vitandum eam dimittere. Quia tale non est scandalum parvulorum ex ignorantia aut infirmitate proveniens; sed est scandalum Pharisæorum, procedens ex pura malitia, quod Salvator noster esse contemnendum docuit, dicens: *Sinite illos, ceci sunt, & duces cæcorum*, Matth. 15. v. 14. Sic ille.

Et paucis interpolitis: Si (inquit) uxorem adulteram à se repellens, diffidit se posse castè vivere, potest eam justè apud se retinere ad vitandum peccatum, quod illa repulsâ metuisset commissurum. Et hoc verum est, etiamsi illam retinens speret per hoc illam minus fore emen-

dandam, quàm si illam à se repulisset. Quia magis tenetur salutem animæ suæ prospicere, quàm alienæ; & nemo cum periculo animæ suæ, tenetur salutem animæ alterius perquirere.

Et probatur hoc apertius per hoc, quòd vir non magis obligatur ad corrigendam uxorem suam, quàm Dominus servum; Dominus autem non tenetur à se repellere servum excommunicatum; sed potest ab eo, quàmvis excommunicato, debitum servitium exigere: ergò eodem modo vir poterit, quum sibi opus fuerit, ab uxore debitum petere, quàmvis illa in crimine adulterij persistat; præsertim cum magis teneatur uxor ad reddendum debitum viro, quàm servus ad reddendum servitium domino. Si verò maritus confidat in Domino, uxore repulsâ, se posse continere, & non sperat, uxore retentâ, illam fore emendandam, tenebitur eam à se expellere, ne peccatum illius fovere videatur, illam retinendo. Hucusque Castro.

Et in hoc solo casu putat intelligendum D. Hier. quando dicit in Comment. super Matth. c. 19. *Sola fornicatio est, quæ uxoris vincat affectum. Imò cum illa unam carnem in aliam dividerit, & se fornicatione separaverit à marito, non debet retineri, ne virum quoque sub maledicto faciat, dicente Scripturâ: Qui adulteram tenet, stultus & impius est.*

Consimiliter porro intellige alios Sanctos Patres, consimiliter loquentes: innituntur enim vel præcepto correctionis, quod constat non in omni casu obligare; aut certè, præcepto vitandi scandalum, ac suspitionis consensus viri in adulterium uxoris.

Miror verò summoperè, cur Sanchez sup. n. 8. neget hic (ut antea audivimus) præceptum correctionis fraternæ, eò quòd in casu rarissimo possit sperari emendatio; & tamen n. 10. admittat præceptum vitandi scandalum, estò, ut fatetur n. 25. in rarissimo casu expulsio uxoris sit necessaria ad vitandum scandalum. Expectabo responsionem ab Alijs. Ego non video cur minus in rarissimo casu obliget præceptum correctionis, quàm præceptum vitandi scandalum. Enimvero lex: *Nam ad ea, ff. de II.* quam sup. adducit Sanchez, si probet unum præceptum non obligare, quidni idem probet de altero?

Hoc certum est, tam unum, quàm alterum præceptum, rarius obligare feminam, ad ejiciendum virum adulterum, quàm obliget virum, ad ejiciendam uxorem adulteram. Imò Sanchez sup. n. 29. existimat, numquam uxorem astringi præcepto dimittendi viri adulteri pertinacis, aut abstinendi ab actu conjugali. Ducitur: quia obligatio scandalum cessat prorsus in uxore, cum omnibus manifestum sit, uxores egerrime ferre, ut viri alijs commisceantur; & Zelotypiâ exuri; nec potestatem habent cohibendi viros, cum subditæ sint.

Sed neque præceptum correctionis astringit eam: eò quòd (licet corrigere verbo ubi est spes emendæ, omnibus incumbat) ac facto ipso poenam inferendo, solius Superioris est. At

Aaaa 3 pegare

310.
Casus, in quo
vir tenetur.

Quando
excusatur
ab expulsio-
ne, tenetur
alijs medijs
vitare scan-
dalum.

Sanchez.

311.
Quid de
hac re senti-
at Castro.

312.
Si diffidat,
se posse castè
vivere, po-
test eam re-
tinere.

Probatur

313.

In quo casu
intelligenda
sunt SS. Pa-
tres.

314.

Arguitur
Sanchez, in
consequentijs

Illæ præcep-
ta rarius
obligant fe-
minam.

Sanchez

315.

Probatur de
præcepto
correctionis

negare debitum, & recedere à consortio conjugali, est factò ipso corripere, & poenà adulterij punire virum. Et præterea; non est moraliter spes emendæ, & majora inconvenientia redundant in uxorem ex ea dimissione, quàm in virum.

Sancti PP. de solo viro loquuntur.

Adde: quòd sancti Patres de solo viro loquuntur. Et incertitudo prolis in familia non oritur ex adulterio viri, sicut ex adulterio uxoris; ad quam incertitudinem evitandam, putant Aliqui, virum debere ejicere uxorem adulteram. Ergò ex nullo capite uxor obligatur ejicere virum adulterum. Ita arguit præfatus Auctor pro sua & Aliorum, quos citat, sententia.

316. Plures agnoscunt similem obligationem in feminas ex cap. 4. 32. q. 1.

Sed tamen (inquit Averfa sup. 9. Caterùm) similem obligationem spectare quoque ad uxorem respectu mariti, perseverantis in adulterio, affirmat Supplementum Gabriellis in 4. dist. 35. q. 1. a. 2. conclus. 4. Palatius, Petr. Soto, Ledesma, Bonacina, Navar. Alijque plures, fundantes se in cap. Si quis uxorem, 32. qu. 1 ubi id aperte videtur decidi sub hac forma verborum: Similiter si virum suum uxor invenerit adulterum, non ad imparia judicatur. Ita Chrysof.

S. Chryf.

Ubi Gloss. verb. Ad imparia, explicat: Hoc quoad debitum non exigendum, donec alter peniteat. Similiter non ad imparia judicantur quoad debitum reddendum, quoad divortium, quoad accusationem (intellige, civilem) inf. ead. q. 5. Præcepit, ibi: Quidquid viris jubetur, hoc consequenter redundat in feminas. Neque enim adultera uxor dimittenda est, & vir mœchus retinendus. Ita Hier.

S. Hier.

317. Item ex cap. fin. ead. ait: Christiana religio adulterium in utroque sexu pari ratione condemnat. Ergò etiam pari ratione accusat, & pari ratione obligat innocentem.

Et sanè (inquit Averfa) quantum est de jure & ratione, agnolci quoque debet hæc obligatio ex parte uxoris respectu viri, si concurrant similes circumstantiæ, id est, moralis spes emendationis delinquentis, & commoditas vitandi scandali. Difficilius tamen & rariùs possunt occurrere hæ circumstantiæ ex parte uxoris: quia mulier non est tantæ auctoritatis ad corripiendum virum, & magis erit incommodum mulieri à viro recedere. De reliquo autem eadem decisio juris, quæ obligationem imponebat viro respectu uxoris, intelligi debet de uxore respectu viri: quia res est communis, & in alijs hujusmodi decisionibus idem constat. Et præterea expressè habetur eo cap. Si quis uxorem.

Quid hic sentiat Averfa.

318. Revertitur responsio Sanchez ad d. cap. 4.

Licet enim Sanchez respondeat, intelligi solum de pari facultate ad faciendum divortium; non vero de pari obligatione, & non esse textum juris, sed dictum quoddam Chrysofomi: clarè tamen textus loquitur de obligatione: & alijs quoque textus imponentes (aut certè significantes) obligationem ex parte viri, sunt dicta quædam Patrum, aut Provincialium Conciliorum.

Quantum ad correptionem etiam uxor superior est.

Item: quantum ad hoc genus facti & poenæ in ordine ad correptionem, æquè superior est uxor respectu viri, sive potiùs pares sunt, & non ad imparia judicantur, ut in eo cap. dicitur: quia pariter vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.

Quantum ad periculum scandali, poterit interdum etiam timeri, ne appareat uxorem consentire in adulteria mariti: siquidem magis notum erat, maritos potiùs non solere uxoris adulteria tolerare, sed acriter vindicare: & ex alia parte minùs damnum, & magis faciliè esse potest, si uxor deserat virum, quàm si vir dimittat uxorem.

319. Subinde etiam possent timeri scandalum.

Quantum denique ad incertitudinem prolis, hæc quidem erat ratio specialis contra uxorem adulterantem. Sed ex alia parte potest addi alia ratio specialis ad corrigendum maritum adulterantem: quia ejus magis interest gignere legitimam prolem ex propria uxore: & ideo poterit faciliùs uxor eum coërcere, negando illi debitum, ac se subtrahendo, nisi ab adulterijs abstinere, ut sic fortè legitimæ prolis Aversio, alienas mulieres derelinquat. Hactenus Averfa.

Specialis ratio ex parte mulieris ad corrigendum virum.

Qui præterea (cum Pet. Ledesma de Matr. q. 62. a. 2.) docet, posse obligari virum deserere, vel saltem conjugali debito privare uxorem adulteram, ob incertitudinem prolis, & periculum supponendi falsos hæredes: quod negat Sanchez sup. n. 12. negat, inquam; quoniam ad vitandum hoc periculum, non tenetur vir adeò acerbo medio uti: eò vel maximè, quod nulla est spes emendæ, eà repulsà; & ita aut ratione hujus periculi vitandi, debet vir semper ab ejus consortio separatus manere, aut quando eam ad se revocavit, idem erit periculum.

320. An ob incertitudinem prolis vir debeat deserre mulierem adulterantem? Negat Sanchez.

Deindè: quia viro culpæ tribui non debet ea incertitudo prolis; cum ipso renitente, & media suavia, ad quæ tenetur, corrigendi gratiâ adhibente, eveniat. Nec obscurum indicium est, ut hanc obligationem ex hoc capite non confingere credi possit, quòd tot Doctores antiqui, de hac re differentes, illius non meminerint; sed scandali & correctionis. Ita Sanchez.

Non videtur tamen (inquit Averfa sup. 9. Addit) negandum; accidere posse, ut ex una parte non sit adeò acerbum, ab adultera uxore recedere; & ex alia parte nimis grave damnum legitimis successoribus obveniat, si magnam hæreditatem adulterina proles arripiat: & ideo ex hoc capite aliqua obligatio confurgat, licet etiam rarissimè hæc omnes conditiones conjungi possint. Sic ille.

321. Averfa putat, posse aliquando esse obligationem.

Tu adverte; antiquos Doctores non omnium eorum meminisse, quæ procedente tempore alijs revelata fuerunt. Et insuper cogita; obligationem dimittendi adulteram pertinacem, non confurgere ex aliqua constitutione Ecclesiastica. Quoniam cap. Si vir, & alijs textus sup. relati, innuntur præsumptione consensus viri in adulterium uxoris; ac proindè, ad vitandam eam suspicionem, dicunt, eam dimissionem esse faciendam; non novum præceptum imponendo, sed declarando naturale, de vitando scandalo, quod ex ea suspitione oritur, ut sup. dictum fuit.

Hinc Sanchez sup. n. 16. putat, nihil referre ad hanc obligationem, an vir sit innocens, nec nè. Quippè quæ non oritur ex ratione adulterij, sed vel ex præcepto correctionis fraternæ, vel ex

322. Nihil hic referri quòd vir sit innocens.

cens. secundum Sanchez. præcepto scandali vitandi : à quo præcepto vir ipse similis adulterij reus minimè eximitur : cum non desinat esse caput, nec scandalum cesset.

Nec obstat compensatio mutui adulterij. Quia (inquit Sanchez) ea confert, ne liceat viro perpetuum divortium intentare; non autem, ut non teneatur aut ratione correctionis uxoris, aut ratione scandali vitandi, suspitionis consensus, ac patrocini præstiti adulterio ipsius, ad tempus divertere, quò ipsa deterrita, imposterùm ab adulterio retrahatur: vel saltem vicini intelligant, id adulterium invito marito perpetrari.

323. *Objectio.* Si obijcias illud Apost. ad Rom. 2. v. 1. *In quo enim iudicas alterum, teipsum condemnas : eadem enim agis quæ iudicas.* Et v. 22. *Qui dicit non machandum, macharis.* Responder Sanchez: delicta esse valde imparia. In hominum enim æstimatione adulterium viri leve crimen reputatur, nec in dedecus ac infamiam uxoris cedit: ac proinde lege sæculari minimè plectitur poenâ criminali, nec datur jus uxori accusandi criminaliter. At uxoris adulterium existimatur nefandissimum scelus, ac poenâ capitis dignum. Proindeque vir adulter, utpote multò leviori crimine infectus, capax est uxoris adulteræ corrigendæ. Sic ille. An meritò, alij iudicent.

Solvitur ex Sanchez.

Ego transeo ad aliam difficultatem; utputa, ad tacitam condonationem adulterij, pro cuius explicatione ponitur

CONCLUSIO IX.

Innocens tacitè condonat injuriam adulterij, quando scienter & sponte in copulam conjugalem consentit, vel alia signa conjugalis familiaritatis ostendit. Licet hæc omnia sine condonatione fieri possent. Factâ reconciliatione, si iterùm peccet, potest dimitti: & potest ipse dimittere compartem, si adulteretur.

324. *Condonatio alia est merè interna, alia externa, expressa vel tacita.* H Actenus disputavimus, quando liceat, aut sit præceptum, ratione adulterij divertere: quid autem, factò divortio, uterque conjux possit circa statûs sui mutationem, infra patebit. Impresentiarum differendum est de condonatione adulterij. Porro hæc intelligi potest fieri vel actu merè interno & mentali, vel actu externo & apparenti: & rursûs actu externo vel consistente in locutione & verbis, & dicitur condonatio expressa, vel in operatione aliqua & factis, appellaturque condonatio tacita.

l. 15. ff. Ad leg. Jul. de Adult. l. 40. ff. eod.

De illa scriptum est l. *Si maritus*, ff. Ad leg. Jul. de Adult. §. 5. *Fortius dicitur, eum, qui se negaverit acturum, postea non audiendum.* De hac verò intellige l. *Quæstum*, ff. eod. ibi: *Paulus respondit: eum qui post crimen adulterij intentatum,*

eandem uxorem reduxit, desitisse videri, & idè ex eadem lege postea accusandi ei jus non superesse. Et l. *Crimen*, Cod. eod. dicitur: *Crimen adulterij l. 11. Cod. maritum, retenti in Matrimonio uxore, inferre non cod. posse, nemini dubium est.*

Equidem quòd post condonationem expressam, ex animo factam, & ab adultero acceptatam, nequeat innocens celebrare divortium, ab Omnibus admittitur, & res per se clara est. Cur enim minùs hoc debitum possit condonari, quàm alia quæcumque, v. g. ex contractu, ex damno injustè illato &c.? Sicuti ergò, si quis ex animo condonaverit damnum injustè illatum in bonis fortunæ, non potest reparationem exigere, suppositâ acceptatione debitoris; sic indidem in nostro casu, qui ex animo remisit quasi poenam divortij, seu jus quod habebat, ad eam poenam exigendam, alterò acceptante remissionem, non potest ampliùs divortium exigere.

325. *Post expressam nequit celebrari divortium.*

Hoc certum est. Dubitatur autem Primò: an valeat ficta condonatio. Secundò: an ante acceptationem possit revocari: v. g. innocens voce vel scripto dicit nocenti, se condonare, aut remittere, aut ignoscere, se reconciliari, se velle ducere vitam conjugalem cum ipso, se velle cum habere & tractare ut conjugem; nihilò tamen minùs interiùs cogitat: acceptat nocens, putans hæc ex vero animo dici; numquid innocens adhuc potest celebrare divortium?

An valeat condonatio ficta.

In foro quidem conscientie (inquit Averfa sup. sect. 7. §. *Secundò*) dici debet adhuc manere liber, ita ut remissio ficta non valeat, non eum liget: quia cum hæc juris cessio ex ejus libera voluntate dependeat, sine ejus intentione non valet. Nec is tali fictione tantam injuriam infert parti, ut propterea à suo jure cadat: si quidem nullum novum detrimentum parti infert, sed relinquit in eodem priori statu, quàmvis se remittere fingat. In foro tamen externo, si de tali remissione constabit, cogetur illam servare, & à divortij præensione desistere: quia, iudicium fertur vigore actuum exteriorum. Sic ille.

326. *Negat Averfa, in foro conscientie.*

Et ante ipsum Sanchez lib. 10. disp. 14. n. 3. dicens: Quòd si innocens remittat adultero delictum oretentis, cum tamen contrarium animum habeat, nullius momenti erit remissio in foro conscientie: ac proinde adhuc divertere, & accusare poterit: & rogatus à Judice, instante uxore, poterit condonationem illam negare (ut in simili dixi lib. 1. disp. 10. n. 27.) Quia illa renuntiatio juris est merè liberalis, nilque innocens ab adultero recipit, ut teneatur fictam promissionem seu renunciationem veram efficere, quò contractui stet, & æqualitas inter dantem & recipientem servetur. Ita Sanchez. Et meritò, ut ampliùs patebit ex dicendis de remissione tacita.

Similiter Sanchez.

Quantum ad secundum dubium, dissonant hi Auctores. Sanchez sup. n. 2. existimat, nullam acceptationem desiderari; ac proinde sufficere, si sola mente fiat condonatio illa adulterij; & non exigi, adulterum nosse, suum delictum cognitum esse innocenti. Loquitur autem tam de

227. *An requiratur acceptatio? Negat Sanchez.*